

LAUSUNTO

11.10.2018

Liikenne- ja viestintävaliokunta

Kehitysvammaliiton lausunto: HE 60/2018 vp Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi digitaalisten palvelujen tarjoamisesta sekä sähköisestä asioinnista viranomaistoiminnassa annetun lain muuttamisesta.

Kehitysvammaliitto pitää valmisteltua lainsäädäntömuutosta tarpeellisena ja erittäin tärkeänä kansalaisten yhdenvertaisuuden kannalta. Lakiesityksessä taustoitetaan ja nostetaan monipuolisesti esille digitaalisten palvelujen merkitys yhdenvertaisuuden toteutumisessa. Lakiesityksessä näkyy valmistelun laaja-alaisuus ja aito pyrkimys julkishallinnon digitaalisten palveluiden kehittämiseen.

Tuleva lainsäädäntö tulee parantamaan palveluiden laatua, lisäämään yleistä tietoisuutta palveluiden saavutettavuuden merkityksestä ja siitä, että kansalaiset voivat vaatia julkishallinnolta saavutettavia digitaalisia palveluita. Jo nyt voidaan havaita, että palvelujen toteuttajien (ict-sektorin yritysten, palveluita tilaavien ja hallinnoivien tahojen) tietotaito asiasta on selvästi lisääntynyt.

Lakiesityksessä on kuitenkin joitain haasteita. Kehitysvammaliitto haluaa nostaa niistä esille digitaalisten palvelujen sisältöjen ymmärrettävyyden ja selkokielen roolin näissä. Lakiehdotuksen perusteluissa (s. 34) sanotaan: *“Ymmärrettävyyden vaatimus edellyttää palvelutuottajilta laajasti hyvän yleiskielen osaamista ja erilaisten tekstisisältöjä tukevien sisällönesittämistapojen käytön osaamista. Lisäksi tietyissä tapauksissa on perusteltua edellyttää esimerkiksi selkokielistä aineistoa, mikä vaatii viranomaisilta myös selkokielen osaamista.”* Tässä ymmärrettävyys rinnastetaan selkeästi kieleen tai muuhun ilmaisutapaan, jopa laajemmin kuin hallintolaissa, jossa pykälässä 9 vaaditaan käytettäväksi selkeää ja ymmärrettävää kieltä. Kehitysvammaliiton mielestä on tärkeää, että tämä laaja ja ansiokkaasti muotoiltu näkemys näkyy myös lakiluonnoksessa, eikä vain sen perusteluissa.

Lakiesityksen yksityiskohtaisissa perusteluissa (s. 72) selkokielen merkitykseen ja selkokielisten sisältöjen kohdentumiseen otetaan uudestaan kantaa: *“Ymmärrettävyyden merkitys korostuu varsinkin perusoikeuksien toteutumiseen liittyvissä digitaalisissa palveluissa, joista ainakin perusoikeuksien keskeinen sisältö tulisi olla tarjolla kuvitettuna selkokielenä.”* Kuvitettua selkokieltä ei sisältömuotona ole olemassa, vaan tässä yhteydessä tulee puhua selkokielestä, jota voidaan tarvittaessa tukea myös kuvilla. Kuvien käyttö tekstin tukena voi kuitenkin parantaa tekstisisältöjen ymmärrettävyyttä ja on joissain tapauksissa suositeltavaa.

Lisäksi määre “perusoikeuksien keskeinen sisältö” on kohteena epämääräinen ja se voidaan tulkita hyvin suppeasti. On tärkeää määrittää lain kohdentuminen selkeästi, täsmällisesti ja järkevästi.

Kuvien käyttö tekstin tukena on tietyissä tilanteissa suositeltavaa (esimerkiksi perusoikeuksien keskeinen sisältö), mutta selkokieltä on syytä myös kustannussyistä hyödyntää laajemmin. Hyödyt eivät näy lakiesityksen kustannusarviossa (s. 34): *“Kuvitetun selkokielisten sisällön toteuttaminen voi aiheuttaa jonkin verran lisäkustannuksia varsinkin keskeisille perusoikeuksiin liittyviä digitaalisia palveluita tarjoaville organisaatioille. Näitä kustannuksia voidaan kuitenkin alentaa esimerkiksi ohjeistuksella ja käytännön tuella sekä laajalla yhteistyöllä ja -hankinnoilla.”* Selkeän ja ymmärrettävän

esitystavan avulla myös kustannussäästöt ovat mahdollisia. Helposti ymmärrettävä selkokieline ohjeistus erittäin todennäköisesti vähentää yhteydenottoja digitaalisen palveluntuottajan tukipalveluihin.

Selkokieline tarjottavat palvelut on mahdollista määrittää kattavammin ja järkevämmin. Yksi mahdollisuus on määrittää julkishallinnon kaikille kansalaisille tarjottavat tai ensisijaisesti digitaalisina tarjottavat palvelut ja niiden käytön ohjeistus toteutettaviksi selkokieline. Tämä hyödyttää kaikkia kansalaisia. Se ei myöskään estä muiden esitystapojen kuten erilaisten sisältöä kuvaavien kuvien, grafiikan tai video- tai ääniaineistojen (vrt. lakiesitys s. 72) käyttöä tarvittaessa.

Lakiesityksen sivulla 72 otetaan kantaa myös valvontaan ja arviointiin: *“Ymmärrettävyyden vaatimukset esimerkiksi saavutettavuuden valvontaa ja arviointia varten on hyvin vaikea toteuttaa yhdenmukaisesti arvioitavasti ja mitattavasti. Ymmärrettävyyden arviointi jääkin toistaiseksi pääasiassa saavutettavuuden oikeussuojakeinojen varaan.”* Sisällön ymmärrettävyyttä on mahdollista arvioida myös mitattavasti. Esimerkiksi selkokielisten tekstien arviointiin on tehty kriteerit (<https://selkokeskus.fi/selkokieli/selkokielen-mittari/>). Tätä kautta sisältöjen ymmärrettävyyden arviointi on mahdollista.

Helsingissä 11.10.2018

KEHITYSVAMMALIITTO RY

Marianna Ohtonen

toiminnanjohtaja

Sami Älli

Saavutettavuusyksikön johtaja